

Μέγεθος
της πέτρας.

Grandeur del agathe.

Τὸ ἐγχείρημα τὸτο παριστάνει τὸ πρόσωπον τοῦ
Ἀλεξάνδρου, ἔ, τῶν 4 ἀρχιστρατηγῶν τοῦ καὶ
ὁμοίωσιν μιᾶς Ἀνατολικῆς κοκκίνης Πέτρας Ἀγάθης,
ἣτις εἰστίκεται εἰς τὸ αυτοκρατορικὸν ταμειῶν
ἐν Βιέννῃ. τὰ 4 τριγυρινὰ εἰκονίσματα, παριστά-
νουν, τὸ 1: τὴν θριαμβευτικὴν εἰσοδόντου εἰς τὴν
Βαβυλωνίαν. τὸ 2: τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν εἰς
τὸν Ἰρηνικὸν Ποταμὸν. τὸ 3: τὴν ἥτταν τοῦ Δαρείου,
ἔ, τὸ 4: τὴν φημιλίαν τοῦ νικημένου τότε
βασιλέως εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

4

Cette gravure represente le buste d' Alexandre, et ceux
de ses 4 généraux, d'après une agathe rouge Orientale,
qui se trouve dans le cabinet Imperial à Vienne, les
quatre tableaux au pourtour, representent le 1er son
entrée triomphale dans Babylone, le 2e la déroute des Perses
au granique, le 3e la défaite totale de Darius, et le 4e la
famille de ce roi vaincu aux pieds d' Alexandre.

2

3

1

Ὁ Ἀλεξάνδρος γεννηθεὶς εἰς τοὺς 355, πρὸ Χριστοῦ, ἐσπούδαζε τὴν
φιλοσοφίαν εἰς τὸν Ἀριστοτέλη, ἔκαμε τὰ πρῶτα δείγματα τῆς
ἀνδρείας, ἔ, τῆς πολυμικῆς ἀξιοτητόστου εἰς τὴν μάχην τῆς
Χαιρωνείας, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ πατρὸς του, ἔ, διεδέχθη
τὸν θρόνον τῆς Μακεδωνίας 21 χρόνι γνωρισθεὶς ἀρχηγὸς
τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς 333, διέδινε τὰς δυνάμεις του κατὰ
τῶν Περσῶν, ἐλάττωσε τὴν αυτοκρατορίαν του εἰς τὴν Ἀσίαν
ἔ, Ἀφρικὴν, ἔ, τὴν ἠνώσσε μετὰ τὴν ἰδιότητά. Πολλὰς ἀξιόλογου
πόλεις, σχεδὸν ἔ, τὴν σημερινὴν ἀρχήν, τῷ Χριστῷ τὴν ὑπαρξέν-
τος. ἀπέθανε 32: χρόνων, βασιλεύσας 12:

Ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Ρήγα Βελεσλίη Θεσσαλῷ,
ἡγῶν τῶν Ἑλλήνων, ἔ, φιλελλήνων. 1797:

Alexandre né en 355: avant J. C. étudia la philosophie sous
Aristote, fit ses premières preuves de valeur et de talents
militaires à la bataille de Chéronée sous le commandement de son
pere, auquel il succéda au trône de Macédoine à 21 ans. Reconu
chef des Grecs en 333: il en dirigea toutes les forces contre les
Perses, dont il détruisit l'empire en Asie et en Afrique, et
qu'il joignit au sien plusieurs villes considérables, même
encore aujourd'hui, lui doivent leur existence, il mourut âgé
de 32: ans, après en avoir régné 12:

Publié par Rigas Velestani, Thessalien,
en faveur des Grecs, et des amis de la Grèce.

Ὁ
Μέγας Ἀλέξανδρος
τοῦ
Ρήγα Βελεστινλή

Βιέννη 1797

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΣΧΟΛΙΑ

Δρ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΦΕΡΩΝ-ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ-ΡΗΓΑ

Ο Ρήγας Βελεστινλής κατά τή διάρκεια τῆς δεύτερης παραμονῆς¹ του στή Βιέννη ἀπό τόν Αὐγουστο τοῦ 1796 ἕως τόν Δεκέμβριο τοῦ 1797 ἀνέπτυξε ἔντονη ἐκδοτική δραστηριότητα ἐντασσόμενη στό ἐπαναστατικό του σχέδιο γιά τήν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος καί τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν λαῶν. Γιά τόν σκοπό αὐτό τύπωσε τή μεγαλειώδη δωδεκάφυλλη *Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*, τή *Νέα Χάρτα τῆς Βλαχίας*, τή *Γενική Χάρτα τῆς Μολδαβίας*, τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τά βιβλία *Νέος Ἀνάχαρσις* καί *Ὁ Ἡθικός Τρίπους*. Καί γιά ὅλες αὐτές τίς ἐκδόσεις κατόρθωνε καί ἔπαιρνε τήν ἄδεια ἀπό τήν λογοκρισία τῆς Αὐστριακῆς Ἀστυνομίας, χωρίς νά γίνεῖ ἀντιληπτή ἡ ἐπαναστατική του δράση. Ἀπέκρυπτε ἐντέχνως τό ἐπαναστατικό του σχέδιο μέ τήν συνωμοτική του δραστηριότητα², κατορθώνοντας μάλιστα νά πάρει ἀπό τίς ἀρχές τῆς Αὐστρίας διαβατήριο γιά τήν Ἑλλάδα.

Τά ἐπαναστατικά του μόνο ἔργα *Νέα Πολιτική Διοίκησις*, *Θούριος* τά τύπωσε παράνομα κλεισμένος στό τυπογραφεῖο τῶν Σιατιστινῶν ἀδελφῶν Πούλιου³, καθῶς καί τό *Στρατιωτικόν Ἐγκόλπιον*, γιατί ἤξερε ὅτι πλέον δέν θά ἦταν δυνατόν νά παραπλανήσῃ τήν αὐστριακή λογοκρισία. Τελικά τά δύο αὐτά βιβλία δέν εἶδαν τό φῶς τῆς δημοσιότητας, διότι κατασχέθηκαν ἀπό τήν Αὐστριακή Ἀστυνομία, μετά τήν προδοσία του τόν Δεκέμβριο τοῦ 1797 στήν Τεργέστη ἀπό ἕναν τυχάρπαστο Ἑλληνα ἔμπορο. Ἰδιαίτερα ἐπισημαίνουμε ὅτι μετά τήν προδοσία ἡ Αὐστριακή Ἀστυνομία ἔλαβε γνώση τῆς ἐπαναστατικῆς δράσης τοῦ Ρήγα, ὁ ὁποῖος κατόρθωνε νά τήν συγκαλύπτει. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο καταρρίπτονται οἱ κατηγορίες, πού ἐκτοξεύθηκαν ἐναντίον τοῦ Ρήγα, ὅτι τάχα ἦταν «ἐπιπόλαιος ἐξεταστής τῶν πραγμάτων»⁴.

1. Ἡ πρώτη διαμονή τοῦ Ρήγα στή Βιέννη ἦταν τό 1790, ὅταν ὡς γραμματέας καί διερμηνέας συνόδευε τόν τοπικό ἄρχοντα Χριστόδουλο Κιρλιάνο. Τότε τύπωσε τά δύο πρῶτα του βιβλία *Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν καί Φυσικῆς ἀπάνθισμα*.
2. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, «Ἡ συνωμοτική δράση τοῦ Ρήγα Βελεστινλή», περιοδ. *Ἱστορικά Θέματα*, τεύχ. 41, Ἰούνιος 2005, σελ. 65-73.
3. Αἰμ. Λεγράνδ-Σπ. Λάμπρος, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλή καί τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων*, Ἀθήναι 1891, ἀναστατική ἐπανεκδόση μέ τήν προσθήκη εὐρετηρίου (ἐπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλος) ἀπό τήν Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, δεύτερη ἐπανεκδόση, Ἀθήνα 2000, σελ. 69.
4. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, «Ἡ ἀδίκη κρίση τοῦ Ἰω. Φιλήμονος γιά τόν ἐπαναστάτη Ρήγα Βελεστινλή», περιοδ. *Θεσσαλικό Ἡμερολόγιο*, τόμ. 38, Λάρισα 2000, σελ. 257-272 καί σέ ἀνάτυπο, Ἀθήνα 2000.

**Τά ανακριτικά έγγραφα
για την έκδοση τῆς εικόνας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου**

Ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ πληροφορίες, πού βρίσκουμε στά ανακριτικά έγγραφα για τήν έκδοση τῆς εικόνας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀπό τόν Ρήγα. Χαρακτηριστικά τονίζεται ὅτι ἡ έκδοση τῆς εικόνας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχε ἀναμορφωτικό χαρακτήρα γιά τούς σκλαβωμένους, διότι θά τούς θύμιζε τά κατορθώματά του, τήν ἀνδρεία του, τήν ἀγωνιστικότητά του:

«Ὁμολογεῖ ὁ Ρήγας, ὅτι ἐπί τῶ αὐτῶ σκοπῶ τῆς ἀναμορφώσεως (τοῦ ἔθνους του) ἐχάραξε παρά τῶ Μύλλερ καί ἐξετύπωσε παρά τῶ Νίτς 1200 ἀντίτυπα τῆς εικόνας τῆς παριστανούσης Ἀλεξάνδρον τόν Μέγαν, ἧς ἔκτυπον συνάπτεται ἐνταῦθα ὑπό στοιχείον D καί ἦτις εἶνε ἀντίγραφον καλλιτεχνήματος ἐκ τοῦ ἐνταῦθα Μουσείου, ὅτι δέ εἰς τήν εἰκόνα ταύτην προσέθηκεν αὐτός τάς ἐπ' αὐτῆς ἐμφαινομένας παρατηρήσεις περί τῶν πράξεων τοῦ ἥρωος τούτου γαλλιστί καί ἑλληνιστί. Καί τινας μέν τῶν τοιούτων χαλκογραφιῶν διένειμεν εἰς Ἑλληνας ἐνταῦθα, τάς δέ λοιπας παρέδωκεν εἰς τόν ἤδη μνημονευθέντα Ἀβράμην πρὸς πώλησιν ἀντί 20 κρεῦτσαρίων κατ' ἀντίτυπον»⁵.

Ἐπίσης οἱ Σύντροφοι τοῦ Ρήγα, Δημήτριος Νικολίδης, Παναγιώτης Ἐμμανουήλ, Θεοχάρης Τουρούτζιας, ὁμολογοῦν τήν «ἐπαναστατικήν πρόθεσιν» τοῦ Ρήγα, τήν ὁποία εἶχε μέ τή δημοσίευση τῶν χαρτῶν, τῶν βιβλίων καί τῆς εικόνας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου:

«Ὁ Θεοχάρης Γεωργίου Τουρούτζιας... ὁμολογεῖ ἀ') Ὅτι εἶχε γνώσιν τῆς προθέσεως τοῦ Ρήγα, ἦν εἶχεν οὗτος παρασκευάζων τούς ἑλληνικούς χάρτας, μεταφράζων τό τέταρτον μέρος τοῦ Ἀναχάρσιδος καί ἐκδίδων τάς εἰκόνας Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, καί παρατηρεῖ ὅτι ἔλαβε παρά τοῦ Ρήγα πρὸς πώλησιν τρεῖς τοιούτους ὀλοκλήρους χάρτας καί 50 ἀντίτυπα τῶν εἰκόνων καί ὅτι ἀπέστειλε ταῦτα πρὸς τόν ἐν Σεμλίω ἀδελφόν του Γεώργιον Τορούτζιαν»⁶.

Ὅμοίως στό ἔγγραφο πρὸς τό Ἰπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας τονίζεται ἰδιαιτέρα ὅτι ὁ Ρήγας τύπωσε τήν εἰκόνα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέ παρατηρή-

5. Αἰμ. Λεγράνδ- Σπ. Λάμπρος, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα...*, ὁ. π., σελ. 63.

6. Αἰμ. Λεγράνδ-Σπ. Λάμπρος, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα...*, ὁ. π., σελ. 81, 87 καί 101 ἀντίστοιχα. Τό παρατιθέμενο κείμενο ἀπό τή σελ. 101.

σεις για τήν ανδρεία του:

«Ἐκ τῆς πορείας τῆς ἀνακρίσεως τῶν φυλακισθέντων ἀπεδείχθη κατ' οὐσίαν, ὅτι ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς ἐσκόπευε πράγματι νά παρασκευάσῃ ἐπανάστασιν ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀρχαίας ἐλευθερίας, καθόσον οἱ συνένοχοι κατέθεσαν εἰς βάρους του τὰ ἐξῆς... 4) Ὅτι ἐξέδωκεν εἰκόνα Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μέ παρατηρήσεις περί τῆς ανδρείας του, τὰς εἰκόνας δέ αὐτάς, τοὺς χάρτας καί τὰ ἀντίτυπα τῶν ἀνωτέρω βιβλίων ἐν μέρει μὲν ἐπώλησεν εἰς πολλοὺς Ἑλληνας ἐνταῦθα, κατὰ μέγα μέρος ὅμως ἀπέστειλεν εἰς Ἑλλάδα, Μολδαβίαν καί Βλαχίαν πρὸς πώλησιν, διὰ νά διαφωτίσῃ τοὺς κατοίκους καί νά παραστήσῃ εἰς αὐτοὺς τήν ἀντίθεσιν τῆς παλαιᾶς καί σημερινῆς των καταστάσεως...»⁷.

Παράλληλα ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀστυνομίας Pergen στήν «Βραχεῖα ἔκθεσις πρὸς τήν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα» τόν αὐτοκράτορα Φραγκίσκο ἔγραφε ὅτι,

«Ὡς προπαρασκευαστικόν μέσον πρὸς τόν σκοπόν τοῦτον συνέταξε καί διέδωκεν ὁ Ρήγας σφόδρα ἐπαναστατικόν τραγούδι, τόν θούριον ὕμνον, ἠτοιμάσε χάρτας τῆς Ἑλλάδος καί τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἀπετελεῖτο ἀπό 12 φύλλα, ἐτύπωσε δέ μέγαν ἀριθμόν ἀντιτύπων, μετέφρασεν ἑλληνιστί τό τέταρτον μέρος τοῦ βιβλίου Ἀνάχαρσις μέ πολιτικάς σημειώσεις καί τόν Ἡθικόν Τρίπουν. Ἐξέδωκεν εἰκόνας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέ παρατηρήσεις περί τῆς ανδρείας του. Ἐπώλησεν ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω μέρος εἰς πολλοὺς Ἑλληνας ἐνταῦθα, τὰ πολλά ὅμως ἔστειλεν εἰς τήν Μολδαβίαν, τήν Βλαχίαν καί τήν Ἑλλάδα μέ τήν προθεσιν νά κάμῃ εἰς τοὺς Ἑλληνας αἰσθητήν τήν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς παλαιᾶς καί τῆς σημερινῆς των καταστάσεως»⁸.

Ἐνδιαφέρον ἔχει νά ἐπισημάνουμε ὅτι στόν κατάλογο τῶν ἀντικειμένων, πού κατασχέθηκαν κατὰ τή σύλληψη τοῦ Ρήγα καί τὰ ὁποῖα βρισκόνταν στά γραφεῖα τῆς Ἀστυνομίας, περιέχονταν καί ἀντίτυπα ἀπό τίς χαλκογραφίες τῆς εἰκόνας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου:

7. Κων. Ἄμαντος, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλῆ, Ἀθήναι 1930, ἐπανεκδόση ἀπό τήν Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστινίου-Ρήγα μέ τήν προσθήκη εὐρετηρίου, (ἐπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλος), Ἀθήναι 1997, σελ. 153 καί 155.

8. Κων. Ἄμαντος, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλῆ, ὁ. π., σελ. 179 καί 181.

«Ἐν Κιβώτιον σημειούμενον G.C. ἀριθ. 2 ἐν ᾧ ὑπῆρχον 204 χάρται σκοτεινοί καί...77 χαλκογραφίαι δακτυλιολίθου παριστῶντος τόν Μέγαν Ἀλέξανδρον σχεδιασθεῖσαι ἀπό πολύτιμον λίθον ὑπάρχοντα ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μουσεῖῳ καί δημοσιευθεῖσαι ὑπό Ρήγα Βελεστινλή»⁹.

Γιατί ὁ Ρήγας τύπωσε τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου;

Ὁ Ρήγας ἐνέτασσε τά ἔργα του στό ἐπαναστατικό του σχέδιο γιά τήν ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων καί τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν λαῶν μέ σκοπό τήν ἀποτίναξη τῆς ἀπολυταρχικῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας καί τήν ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας. Πρῶτα μέ τόν Θούριό του ἤθελε νά ἐνισχύσει τό ἠθικό τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων γιά τό δίκαιον τῆς ἐπαναστάσεώς τους καί παράλληλα νά ἐνισχύσει τήν ἱστορική τους αὐτογνωσία μέ τά ἔργα, τά ὁποῖα τόνιζαν τήν ἔνδοξη καταγωγή τους ὡς ἀπόγονων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Στό πλαίσιο αὐτό ἐντάσσονται ἡ ἔκδοση τῶν βιβλίων *Νέος Ἀνάχαρσις, Τά Ὀλύμπια* καθῶς καί τῆς εἰκόνας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Χαρακτηριστικά εἶναι αὐτά πού γράφει ὁ σημαντικός ἱστορικός τοῦ Ρήγα, Λέανδρος Βρανούσης, (1921-1993), ὅτι «ἡ εἰκόνα μόνη τῆς ἦταν ἀρκετή γιά νά ζωντανέψη τό θρύλο τοῦ Μεγαλέξανδρου καί ν' ἀναζωπυρώση τήν ἐθνική περηφάνεια καί τόν πατριωτικό ζῆλο τῶν ὑποδούλων, πού πρόσμεναν μέ λαχτάρα ν' ἀναφανῆ κι ἀνάμεσά τους ὁ ἀντάξιος ἀπόγονος ἢ μιμητής του μεγάλου Μακεδόνα τιμωρός τῶν Ἀσιατῶν καί λυτρωτής τοῦ Γένους»¹⁰.

Γι' αὐτό ἐξ ἄλλου ὁ Ρήγας στόν *Ἕμνο Πατριωτικό*, στροφή 33, προσκαλεῖ τόν Μ. Ἀλέξανδρο νά βγεῖ ἀπό τόν τάφο καί νά δεῖ τούς ἀπογόνους του, πού εἶναι ἀντάξιοί του καί μέ ἀνδρεία πολεμοῦν καί κατατροπώνουν τούς ἐχθρούς τους. Ἡ «ἀνδρεία», πού διακρίνει τόν Μ. Ἀλέξανδρο, ὅπως γράφει καί στήν ἔκδοση τῆς εἰκόνας του, χαρακτηρίζει πλέον καί τούς σκλαβωμένους ἐπαναστάτες τῆς ἐποχῆς του:

«Ἀλέξανδρε, τώρα νά βγῆς
ἀπό τόν τάφον, καί νά ἰδῆς
τῶν Μακεδόνων πάλιν
ἀνδρείαν τήν μεγάλην,
πῶς τούς ἐχθρούς νικοῦνε,
μέ χαρά στή φωτιά!».

9. Κων. Ἄμαντος, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή*, ὅ. π., σελ. 145.

10. Λ. Βρανούσης, *Ρήγας*, Βασιική Βιβλιοθήκη, ἀρ. 10, Ἀθήνα [1954], σελ. 50.

Έπίσης τό όνομα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὁ Ρήγας τό ἀναγράφει μέ κεφαλαία γράμματα στό περιθώριο τοῦ φύλλου 12 τῆς Χάρτας τῆς Ἑλλάδος.

Όμοίως στό φύλλο 6 σημειώνει στό Γρανικό ποταμό «Ἐδῶ ἐνίκησε πρῶτον ὁ Ἀλέξανδρος τόν Δαρεῖον».

Έπίσης στό φύλλο 8 στήν πόλη Πέλλα σημειώνει «Ἀλεξάνδρου πατρίς».

Άκόμη ο Άλέξανδρος αναφέρεται στα νομίσματα τῆς Χάρτας τῆς Ἑλλάδος στό φύλλο 12, «Ὁ Άλέξανδρος. Τόξον εἰς θήκην. Ρόπαλον καί στάχους. τῆς Μανγγάλιας».

Καί στό φύλλο 5, «Άλέξανδρος. Ζεὺς Παντοκράτωρ καί μονογρ. Άλ.»¹¹.

Ἐπισημαίνουμε ὅτι σέ μία ἐποχή θριάμβου τοῦ Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ὁ ὁποῖος εἶχε καταλύσει τήν ἐξουσία τῆς Βενετίας κατά τό 1797 καί ὅλοι τόν ὑμνοῦσαν ὡς ἐλευθερωτή, ὁ Ρήγας δέν ἔγραψε ὑπέρ αὐτοῦ οὔτε μία λέξη, οὔτε ἓνα στίχο, ὅπως ἔκαναν ἄλλοι Ἕλληνες¹². Ἀντίθετα ὁ Ρήγας τήν ἐποχή αὐτή τό 1797 τύπωνε τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Άλεξάνδρου, τονίζοντας τήν ἀνδρεία του καί προσφέροντάς τον ὡς πρότυπο στούς σκλαβωμένους Ἕλληνες, γιά τήν πορεία τῆς ἐλευθερώσεώς τους, ὅτι μόνοι τους θά τήν ἀποκτήσουν, χωρίς νά προσβλέπουν στῶν ξένων τή βοήθεια.

Ἡ ἔκδοση τῆς εἰκόνας τοῦ Μ. Άλεξάνδρου, Βιέννη 1797

Ὁ Ρήγας χρησιμοποίησε, ὅπως ἔχουν δείξει οἱ μελέτες τοῦ Γ. Λαῖτου¹³ καί

11. Βάσω Πέννα, «Τά νομίσματα τῆς Χάρτας τοῦ Ρήγα», στό *Ἡ Χάρτα τοῦ Ρήγα Βελεστινλή*, ἔκδ. Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα μέ τήν ὑποστήριξη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1998, σελ. 141 καί 116 ἀντίστοιχα.
12. Βλ. Ἄδαμ. Κοραῆς, *Ἄσμα Πολεμιστήριον*, 1800, σελ. 11, φωτοανατύπωση τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν/Ε.Ι.Ε., Ἀθήνα 1983, Χριστόφορος Περραιβός, *Ἕγνος ἐγκωμιαστικός παρ' ὄλης τῆς Γραικίας πρὸς τόν ἀρχιστράτηγον Μποναπάρτε*, Κέρκυρα 1798, φωτοανατύπωση τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καί Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1998. Ἐπίσης ὁ Μαρτελάος καί ἄλλοι Ἑπτανήσιοι ποιητές ὑμνησαν τόν Βοναπάρτη, βλ. Γεώργιος Μέγας, «Ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης καί ἡ σύγχρονη ἑλληνική ποίηση», *Νέα Ἑστία*, τόμ. 89, 1969, σελ. 1661-1676. Βλ. ἐπίσης Μαρίας Μαντουβάλου, *Ὁ Ρήγας στά βήματα τοῦ Μεγάλου Άλεξάνδρου*, Ἀθήνα 1996, σελ. 4.
13. Γεώργ. Λαῖτος, «Οἱ χάρτες τοῦ Ρήγα. Ἐρευνα ἐπί νέων πηγῶν», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας*, τόμ. 14, 1960, σελ. 231-312 καί γιά τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Άλεξάν-

της Όλγας Γκράτσιου¹⁴, τήν ἤδη δημοσιευθεῖσα εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατά τό 1749 καί ὄχι ἀπ' εὐθείας ἀπό τόν ἀνάγλυφο ἀχάτη τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου, ὅπως εἶναι δυνατόν κανεῖς νά ὑποθέσει ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ Ρήγα. Χαράκτης τῆς προσωπογραφίας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἦταν ὁ Φρανσουά Μύλλερ, (Francois Müller, 1755-1816), ὁ ὁποῖος ἦταν καί χαράκτης τῆς δωδεκάφυλλης Χάρτας τῆς Ἑλλάδος, Βιέννη 1797, ἀλλά καί τῶν χαρτῶν Βλαχίας καί Μολδαβίας¹⁵, Βιέννη 1797. Τό μονόφυλλο μέ τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τυπώθηκε στό τυπογραφεῖο τοῦ Ἰακώβου Νίτς¹⁶ σέ χίλια διακόσια ἀντίτυπα καί σέ διαστάσεις τοῦ τυπωμένου 28.5 ἐκ x 43.5 ἐκ.

Ἡ εἰκόνα περιμετρικά ἔχει ἓνα λεπτό πλαίσιο καί στό μέσον βρίσκεται ἡ προσωπογραφία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ ὁποία περιβάλλεται ἀπό τέσσερις παραστάσεις «τά τριγυρινά εἰκονίσματα», ὅπως τά ἀποκαλεῖ ὁ Ρήγας, ἐνῶ μεταξύ τους στίς τέσσερις γωνίες χαράσσονται οἱ μορφές τῶν στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου: Ἀντίγονου, Κάσσανδρου, Πτολεμαίου καί Σέλευκου.

Πάνω καί κάτω ἀπό τή μορφή τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὁ Ρήγας ἔχει γράψει τά σχετικά μέ τό μονόφυλλο καί μία σύντομη ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στά ἑλληνικά ἀριστερά καί στά γαλλικά¹⁷ δεξιά χωρίζοντάς τα μέ μία κάθετο γραμμή. Τό ἑλληνικό κείμενο ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Τό ἐγχάραγμα τοῦτο παριστάνει τό πρόσωπον τοῦ Ἀλεξάνδρου καί τῶν 4 ἀρχιστρατῆγων του, καθ' ὁμοίωσιν μιᾶς Ἀνατο-

δρου σελ. 290-292. Μέ τήν εὐκαιρία ἄς προστεθεῖ ὅτι τά ἀναγραφόμενα ἀπό τόν Λάϊο πῶς ἡ Ἐφημερίς τῶν Μαρκίδων Πούλιου, ἀρ. 50, στίς 23 Ἰουνίου 1797, σελ. 583, «ἐπρόκειτο νά διανείμη ὡς δῶρον εἰς τοὺς συνδρομητάς τήν εἰκόνα περιφημοῦ ἀνδρός. Ἀσφαλῶς ἐπρόκειτο γιά τήν ἀνωτέρω εἰκόνα τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου» δέν εὐσταθοῦν ὅπως χαρακτηριστικά γράφει ὁ Λέανδρος Βρανούσης, ὁ ὁποῖος σημειώνει ἐκτός τῶν ἄλλων ὅτι «ἂν ἐπρόκειτο γιά τήν εἰκόνα τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, δέν θά ἔγραφαν ὅτι ἐπρόκειτο γιά τήν εἰκόνα "ἐνός ὄχι μικροῦ ἀνδρός, κατά τήν γνώμην μας". Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν ἤδη "Μέγας". Καί φυσικά θά τόν κατονόμαζαν, ὅπως θά κατονόμαζαν καί τόν ἐκδότη καί ὑπομνηματιστή τῆς εἰκόνας, προσθέτοντας συνάμα καί ὅσα ἄλλα περιλάμβανε αὐτή ἡ χαλκογραφία, πόσο καί ποῦ πουλιέται κτλ.». Βλ. Λ. Βρανούσης, *Προλεγόμενα, Ἐφημερίς 1797*, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Κέντρο Ἑρείνης Μεσαιωνικοῦ καί Νέου Ἑλληνισμοῦ, Ἀθήνα 1995, σελ. 523 καί παρόμοια στή σελ. 852, σημείωση ἀρ. 361.

14. Όλγα Γκράτσιου, «Τό μονόφυλλο τοῦ Ρήγα τοῦ 1797. Παρατηρήσεις στή Νεοελληνική εἰκονογραφία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου», *Μνήμων*, τόμ. 8, 1980-1982, σελ. 130-149.

15. Βλ. τίς ἀuthεντικές γιά πρώτη φορά ἐπανεκδόσεις μέ σχόλια καί προσθήκη εὐρετηρίου ἀπό τήν Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα (ἐπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλος): α) *Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*, (Βιέννη 1797), Ἀθήνα 2003², καί β) *Νέα Χάρτα τῆς Βλαχίας καί Γενική Χάρτα τῆς Μολδαβίας*, Ἀθήνα 2005.

16. Βλ. Αἰμ. Λεγράνδ-Σπ. Λάμπρος, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περί Ρήγα Βελεστινῆ*, ὁ. π., σελ. 63.

17. Ἐπισημαίνουμε ὅτι ἡ ἔκδοση τῆς εἰκόνας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἶναι τό μόνο ἔργο τοῦ Ρήγα, στό ὁποῖο γράφει καί σέ ἄλλη γλῶσσα ἐκτός ἀπό τήν ἑλληνική.

Τό 1. τήν θριαμβευτικήν εἴσοδόν του εἰς τήν Βαβυλώνα.

Τό 2. τήν φυγήν τῶν Περσῶν εἰς τόν Γρανικόν ποταμόν¹⁸.

Τό 3. τήν ἤτταν τοῦ Δαρείου.

Τό 4. τήν φαμίλιαν τοῦ νικημένου τούτου βασιλέως εἰς τούς πόδας τό Ἀλεξάνδρου.

Τά τέσσερα «τριφυρινά εἰκονίσματα»
πού περιβάλλουν τήν εἰκόνα τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου μέ τούς θριάμβους του.

18. Στό φύλλο 6 τῆς Χάρτας τῆς Ἑλλάδος ὁ Ρήγας σημειώνει στόν Γρανικό ποταμό «Ἐδῶ ἐνί-

λικής κόκκινης πέτρας ἀγάθου, ἥτις εὐρίσκεται εἰς τό αὐτοκρατορικόν ταμεῖον¹⁹ ἐν Βιέννῃ. Τά 4 τριγυρινά εἰκονίσματα, παριστάνουν: Τό 1 τήν θριαμβευτικήν εἴσοδόν του εἰς τήν Βαβυλώνα. Τό 2 τήν φυγήν τῶν Περσῶν εἰς τόν Γρανικόν ποταμόν. Τό 3 τήν ἦτταν τοῦ Δαρείου καί τό 4 τήν φαμίλιαν τοῦ νικημένου τούτου βασιλέως εἰς τούς πόδας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος γεννηθεῖς εἰς τούς 355 πρό Χριστοῦ, ἐσπούδαξε τήν φιλοσοφίαν εἰς τόν Ἀριστοτέλη, ἔκαμε τά πρῶτα δείγματα τῆς ἀνδρείας, καί τῆς πολεμικῆς ἀξιότητός του εἰς τήν μάχην τῆς Χαιρωνείας, ὑπό τήν διοίκησιν τοῦ πατρός του, καί διεδέχθη τόν θρόνον τῆς Μακεδωνίας 21 χρόνου. Γνωρισθεῖς ἀρχηγός τῶν Ἑλλήνων εἰς τούς 333, διεύθυνε τάς δυνάμεις των κατά τῶν Περσῶν, ἐχάλασε τήν αὐτοκρατορίαν των εἰς τήν Ἀσίαν καί Ἀφρικήν, καί τήν ἤνωσε μέ τήν ἐδικήν του. Πολλοί ἀξιόλογοι πόλεις, σχεδόν καί τήν σήμερον ἀκόμι, τῷ χρεωστοῦν τήν ὑπαρξίν τους. Ἀπέθανε 32 χρόνων, βασιλεύσας 12.

Ἐξεδόθη παρά τοῦ Ρήγα Βελεστινλή Θετταλοῦ, χάριν τῶν Ἑλλήνων καί Φιλελλήνων. 1797».

Παρατηροῦμε ὅτι στήν πρώτη ἐνότητα τοῦ κειμένου ὁ Ρήγας περιγράφει τό περιεχόμενο τῆς εἰκόνας. Τονίζει ἰδιαίτερα «τά 4 τριγυρινά εἰκονίσματα»²⁰ μέ τίς παραστάσεις ἀπό γεγονότα τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου²¹. Σκοπός του ἦταν νά δώσει παραστατικά τό μεγαλεῖο τῆς δράσης του, ὥστε νά δημιουργεῖ τόν ἀνάλογο ψυχολογικό ἀντίκτυπο στούς ἀναγνώστες. Γι' αὐτό ἐξ ἄλλου καί ἀρίθμησε τίς παραστάσεις αὐτές, ἐνῶ ἡ ἀρίθμηση ἀπουσιάζει ἀπό τήν πρωτότυπο εἰκόνα, πού ὁ Ρήγας χρησιμοποίησε.

Στή δεύτερη ἐνότητα γράφει μία σύντομη περιεκτική ἱστορία τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. Οἱ λέξεις εἶναι διαλεγμένες γιά τόν σκοπό του, νά ἐνδυνα-

κησε πρῶτον ὁ Ἀλέξανδρος τόν Δαρείον» καί ἐπί πλέον καταχωρίζει τό σύμβολο τῆς ἐλληνικῆς δυνάμης, τό ρόπαλο τοῦ Ἡρακλέους, καί τό ἀμφίστομο τσεκούρι σύμβολο τῆς περσικῆς δυνάμης, πού εἶναι τσακισμένο, δηλωτικό τῆς ἠττας.

19. Ἡ λέξις «ταμεῖον» σημαίνει συλλογή.

20. Ὁ Ρήγας χρησιμοποίησε γι' αὐτές τίς παραστάσεις τούς πίνακες μέ θέμα τόν Μέγα Ἀλέξανδρο τοῦ Γάλλου ζωγράφου Charles Le Brun, (1619-1690), σύμφωνα μέ τή μελέτη τῆς Ὁλγα Γκράτσιου, «Τό μονόφυλλο τοῦ Ρήγα τοῦ 1797...», ὁ. π., σελ. 138-139.

21. Ἡ Ὁλγα Γκράτσιου, «Τό μονόφυλλο...», ὁ. π., σελ. 134-135, παραθέτει γιά τόν Μ. Ἀλέξανδρο καί τό κείμενο ἀπό τό Ἱστορικόν Χαρτοπαίγιον, Βιέννη 1808, πού εἶχε ἕνα ἐκπαιδευτικό σκοπό, τό ὅποιο ὅμως δέν ἔχει τήν περιεκτικότητα καί τή δυναμική τοῦ κειμένου τοῦ Ρήγα.

μώσει δηλαδή τό φρόνημα τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων. Πρῶτα ἀναγράφει τό ἔτος γέννησης τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καί μετά τήν ἐκπαίδευσή του στή φιλοσοφία ἀπό τόν μεγαλύτερο φιλόσοφο, τόν Ἀριστοτέλη. Ἡ ἀναφορά αὐτή τοῦ Ρήγα στήν ἐκπαίδευσή δέν εἶναι τυχαία, διότι γνωρίζουμε καί ἀπό τά ἄλλα του ἔργα τή σημασία πού ἔδινε στήν ἐκπαίδευσή γιά τήν πνευματική πρόοδο καί ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτό ἐξάλλου καί στά «Δίκαιά τοῦ Ἀνθρώπου», ἄρθρο 22, τονίζει μέ νόημα ὅτι «Ὅλοι χωρίς ἐξαιρέσειν ἔχουν χρέος νά ἡξεύρουν γράμματα... Ἐκ τῶν γραμμάτων γεννᾶται ἡ προκοπή μέ τήν ὁποίαν λάμπουν τά ἐλεύθερα ἔθνη».

Στή συνέχεια τονίζει τήν ἀνδρεία καί τήν «πολεμική δεξιότητα» τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καί ὅτι διαδέχθηκε «τόν θρόνον τῆς Μακεδονίας», χωρίς νά ἀναφερθεῖ στή δολοφονία τοῦ Φιλίππου καί τοῦτο διότι ὁ Ρήγας ἐνδιαφέρεται νά δώσει θετικές πληροφορίες γιά τόν Μ. Ἀλέξανδρο, νά εἶναι πρότυπο στους σκλαβωμένους Ἕλληνες. Μέ ἔμφαση γράφει ὅτι ἀνακηρύχθηκε ἀρχηγός τῶν Ἑλλήνων καί κατεύθυνε τίς δυνάμεις τους ἐναντίον τῶν Περσῶν, τῶν ὁποίων κατέστρεψε τήν αὐτοκρατορία, προσδίνοντας μέ τίς φράσεις αὐτές μία δυναμική στόν συσχετισμό «Πέρσες-Τοῦρκοι», γιά νά προκαλέσει τούς ἀναγκαίους συνειρμούς στους σκλαβωμένους Ἕλληνες.

Παράλληλα τονίζει μέ νόημα ὅτι πόλεις, πού ἰδρύθηκαν ἀπό τόν Μ. Ἀλέξανδρο, ὑπάρχουν μέχρι τήν ἐποχή του, θέλοντας νά δείξει στους Ἕλληνες τήν διηνεκή παρουσία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅτι δηλαδή δέν βρίσκεται στό ἀπώτερο παρελθόν, ἀλλά ὑφίσταται μέχρι «καί τήν σήμερον ἀκόμι». Στό τέλος τοῦ κειμένου δίνεται ἡ πληροφορία ὅτι ἡ ἔκδοση τῆς εἰκόνας εἶναι ἔργο του ἀναγράφοντας ὀλογράφως τό ὄνομά²² του: «Ἐξεδόθη παρά τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ Θετταλοῦ χάριν τῶν Ἑλλήνων καί Φιλελλήνων. 1797». Δέν ἀναγράφεται ὁμως τό ὄνομα τοῦ χαρακτή καί τοῦ τόπου ἔκδοσης, στοιχεῖα πού τά γνωρίζουμε ἀπό τά ἀνακριτικά ἔγγραφα. Σημειώνουμε ὅτι ἡ ἴδια φράση «χάριν τῶν Ἑλλήνων καί Φιλελλήνων» καί ἐπί πλέον τό ὄνομα τοῦ χαρακτή καί τοῦ τόπου ἔκδοσης ἀναγράφονται στή Χάρτα τῆς Ἑλλάδος καί στους χάρτες Βλαχίας καί Μολδαβίας.

22. Παρόλο πού ὁ Ρήγας ἀναγράφει ὀλογράφως τό ὄνομά του ἐν τούτοις κατά τό παρελθόν μετατράπηκε σέ «Φεραῖος» καί ἀκόμη σάν πραγματικό ὄνομα μέχρι πρόσφατα θεωροῦνταν τό ἀνιστόρητο «Ἀντώνιος Κυριαζῆς», τό ὁποῖο εἰσήχθη κατά τό 1930 στήν ἱστοριογραφία, ὅπως ἔχουμε διαπιστώσει. Παρόμοια καί γιά τήν καταγωγή του μερικοί συγγραφείς θέλουν νά ἀγνοοῦν τά ἴδια τά κείμενα τοῦ Ρήγα. Σχετικά βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, Ὁνομα καί καταγωγή τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ, ἔκδ. Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, Β' ἔκδοση, Ἀθήνα 2000.

Μνήμη Μ. Ἀλεξάνδρου

Κατά τήν βυζαντινή περίοδο ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος μνημονεύεται ἀπό πολλούς συγγραφείς καί χαρακτηριστικά τονίζεται ὅτι «ἥρωας-πρότυπο τοῦ Βυζαντινοῦ Κόσμου δέν εἶναι ἓνας Ρωμαῖος αὐτοκράτορας, ἀλλ' "ὁ βασιλεύς τῶν Μακεδόνων Ἀλέξανδρος" ... Κανένα ἄλλο ἱστορικό πρόσωπο δέν προβάλλεται μέ τόσο θαυμασμό καί συμπάθεια στά γραπτά μνημεῖα τῶν βυζαντινῶν, λόγια καί δημῶδη»²³.

Στή συνέχεια ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐπέζησε στή συνείδηση τῶν Ἑλλήνων μέσω τοῦ μεσαιωνικοῦ μυθιστορήματος καί τή Φυλλάδα τοῦ Μεγαλέξανδρου, ὅπως διεξοδικά καί ἐμπεριστατωμένα γράφει ὁ Γιώργος Βελουδῆς²⁴ καί μέχρι τήν ἔκδοση τοῦ Ρήγα τοῦ 1797 οἱ λαϊκές αὐτές ἐκδόσεις γιά τόν Μέγα Ἀλέξανδρο, ἡ «Ριμάδα» καί ἡ «Φυλλάδα», ἦταν δώδεκα καί ἕξι ἀντίστοιχα. Στή διατήρηση τῆς μνήμης τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου θά συνέβαλε ἡ Φιλολογική Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Ἰ. Πατούσα²⁵, ὅπου ἀνθολογήθηκαν οἱ Νεκρικοί Διάλογοι τοῦ Λουκιανοῦ, πού ἔχουν σχέση μέ τόν Μ. Ἀλέξανδρο, ὅπως ἐπίσης καί ὁ «βίος τοῦ Ἀλεξάνδρου» τοῦ Πλουτάρχου στούς Παράλληλους βίους, πού μεταφράσθηκαν καί ἐκδόθηκαν στό Βουκουρέστι τό 1704 στήν ἀπλή γλώσσα ἀπό τόν Κωνσταντῖνο, γιό τοῦ Ἡγεμόνα «Πάσης Οὐγγροβλαχίας Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα Βραγχοβάνου»²⁶.

23. Ἀγνή Βασιλικοπούλου, «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τῶν Βυζαντινῶν. (Οἱ Βυζαντινοί, ἐπίγονοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου)», *Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*, τόμ. ΛΒ', 1998-2000, σελ. 413-426 καί τό μνημονευόμενο κείμενο ἀπό τή σελ. 413. (Εὐχαριστίες στόν κ. Χρῆστο Δημητρουλόπουλο γιά τήν ὑπόδειξη τοῦ ἄρθρου).

24. Βλ. τήν ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ Γ. Βελουδῆ στήν Εἰσαγωγή στό *Ἡ Φυλλάδα τοῦ Μεγαλέξανδρου. Διήγησις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα*, Νέα Ἑλληνική Βιβλιοθήκη, Ἑρμῆς, Ἀθήνα 1989, ὅπου καί προγενέστερη βιβλιογραφία. Καταγράφονται ἀναλυτικά ὅλες ἐκεῖνες οἱ δημοσιευμένες πηγές τῆς περιόδου τῆς τουρκοκρατίας, οἱ ὁποῖες κάνουν ἀναφορά στόν Μέγα Ἀλέξανδρο καί ἐπιπλέον στή σελ. κδ' σημειώνονται οἱ λαϊκές ἐκδόσεις γιά τόν Μέγα Ἀλέξανδρο, τή «Ριμάδα» καί τή «Φυλλάδα», ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μέχρι τήν ἔκδοση τοῦ Ρήγα τοῦ 1797 παρατηρήσαμε ὅτι ἦταν δώδεκα καί ἕξι ἀντίστοιχα. Ἐπίσης βλ. *Διήγησις Ἀλεξάνδρου μετά Σεμίραμης βασιλισσας Συρίας. Ἐνα ἀνέκδοτο πρωτοελληνικό ποίημα γιά τόν Μέγα Ἀλέξανδρο*. Ἐκδοση κριτική μέ εἰσαγωγή, σχόλια καί λεξιλόγιο, Χρῆστος Ι. Δημητρουλόπουλος, Ἀθήνα 1999.

25. Ἰ. Πατούσα, *Φιλολογική Ἐγκυκλοπαιδεία*, Βενετία 1710 καί ἔκτοτε μέχρι τό 1797 ἐπανεκδόσεις 1741, 1744, 1780. Βλ. Γιώργος Βελουδῆς, *Διήγησις... ὁ. π.*, Εἰσαγωγή, σελ. νβ'.

26. «Τῶν Πλουτάρχου Χαιρωνέως, Ἑλληνικῶν καί Ρωμαϊκῶν Παραλλήλων. Μετάφρασις ἀκριβεστάτη εἰς ἀπλήν διάλεκτον. Τοῦ ἐκλαμπροτάτου λογίου καί ἐν λογίοις ἐλλογιμωτάτου κυρίου κυρίου Κωνσταντίνου, υἱοῦ τοῦ Γαλινοτάτου καί φιλοχρήστου Ἡγεμόνος Πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα Βραγχοβάνου, ἐν Βουκουρεστίῳ, παρά Ἀνθίμου ἱερομονάχῳ, τῷ ἐξ Ἰβηρίας, 1704», Ἐμ. Legrand, *Bibliographie Hellénique*, 18ος αἰ., τόμ. Ι., ἀρ. 31, σελ. 36-38.

Σημειώνουμε ότι στον *Ερμῆ τό Λόγιο*²⁷, Βιέννη 1819, δίνεται ἡ πληροφορία ὅτι μεταφράζεται ἀπό τὰ γερμανικά τό βιβλίον τοῦ «*I. Φρέσσελερ*» μέ τίτλο «*Ἀλέξανδρος ὁ πορθητής*» μέ τὰ κατορθώματά του, θεωρούμενο, ὅπως σημειώνεται, «*ἐπωφελές σύγγραμμα, ἀναγκαῖον εἰς τό γένος ἡμῶν*» καί συνιστᾶται ἡ ἀναγραφή συνδρομητῶν γιά τὰ ἔξοδα τῆς ἐκδόσεώς του. Μάλιστα ἐπισημαίνεται ὅτι «*ἡ ἐπιγραφή καί ἡ ὕλη τοῦ βιβλίου εἶναι ἱκανά νά κινήσωσι τήν φιλοτιμίαν ἐκάστου Ἑλληνοῦ καί φιλέλληνοῦ νά τό ἀποκτήσῃ*». Ἀργότερα στή 1846 ὁ Διονύσιος Πύρρος ὁ Θετταλός²⁸ συνέγραψε τήν πρώτην στή ἐλληνικά βιογραφία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου προσθέτοντας καί μία παράσταση μέ τόν Μ. Ἀλέξανδρο ἔφιππο στόν Βουκεφάλα νά πολεμᾷ τούς ἐχθρούς.

Χαρακτηριστική ἐπίσης εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ ἐκ Ζαγοράς Πηλίου καταγομένου ἐμπόρου Ἰωάννη Πρίγκου²⁹, ὁ ὁποῖος ποθοῦσε τήν ἀνύψωση τῆς μόρφωσης στήν πατρίδα του, γι' αὐτό καί ἔστειλε ἀπό τήν Ὀλλανδία βιβλία γιά τή Σχολή τῆς Ζαγοράς. Σέ κείμενά του ἀναφέρεται στό Μέγα Ἀλέξανδρο. Μέ πόνον στή τελευταία σελίδα τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀρριανοῦ, «*Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου*» γράφει: «*Ἀνάστησε, Θεέ μου, ἕναν Ἀλέξανδρον Μακεδόνα νά ἐλευθερώσῃ τήν ἀθλία Ἑλλάδα μας*»³⁰. Ἐπίσης στό Χρονικό τοῦ Ἄμστερνταμ σημειώνει πάλι: «*Ἀσήκωσε, Θεέ μου, ἕναν ἄλλον Ἀλέξανδρον, ὡς πότε ἐκεῖνος τούς Πέρσας ἔδιωξε ἀπό τήν Ἑλλάδα, ἔτσι καί αὐτόν τόν τύραννον νά τόν διώξῃ, νά λάμψῃ πάλε ἡ χριστιανοσύνη στούς τόπους τῆς Ἑλλάδος καθῶς καί πρῶτα*»³¹.

Τῆ συσχέτιση Περσῶν καί Ὀθωμανῶν, τούς ὁποίους ἀποκαλεῖ ἀπογόνους τῶν Περσῶν, κάνει καί ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης στή διακήρυξή του «*Μάχου ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος*» στίς 24 Φεβρουαρίου 1824 ἀπό τό

27. *Ερμῆς ὁ Λόγιος*, Βιέννη 1819, ἐπανατύπωση ἀπό τό Ἑλληνικό Λογοτεχνικό Ἱστορικό Ἀρχεῖο, τόμ. Θ', Ἀθήνα 1990, σελ. 717-718.

28. Διονύσιος Πύρρος ὁ Θετταλός, *Βίος πράξεις καί κατορθώματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα. Συνεραμισθεῖς ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καί ἐξηγηθεῖς εἰς τό νεοελληνικόν, μέ τὰς ἀρχαίας καί νέας ὀνομασίας τῶν πόλεων καί μέ τούς νῦν κατοίκους αὐτῶν, ἐν οἷς προσετέθη καί ἡ χάρις τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου*. Ἐν Ἀθήναις 1846. Πρβλ. Γιώργος Βελοουδῆς, *Διήγησις... ὁ. π.*, Εἰσαγωγή, σελ. νγ'.

29. Βαγγ. Σκουβαράς, *Ἰωάννης Πρίγκος (1725;-1789). Ἡ Ἑλληνική παροικία τοῦ Ἄμστερνταμ. Ἡ Σχολή καί ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ζαγοράς*, ἔκδοσις τῆς Ἱστορικῆς καί Λαογραφικῆς Ἐταιρείας τῶν Θεσσαλῶν, Ἀθήνα 1964.

30. Βαγγ. Σκουβαράς, *Ἰωάννης Πρίγκος... ὁ. π.*, σελ. 201.

31. Ν. Ἀνδριώτης, «*Τό χρονικό τοῦ Ἄμστερνταμ*», *Νέα Ἐστία*, τόμ. 10, 1931, σελ. 846-853 καί 914-920, καί γιά τό μνημονεύμενον κείμενον στή σελ. 852. Γιά τή συσχέτιση «*Τούρκοι-Πέρσες*» ἐνδιαφέρον ἔχει νά ἀναφερθεῖ ἀκόμη ὅτι ἤδη ἀπό τόν 11^ο αἰῶνα ὁ χρονικογράφος Ἰωάννης Σκυλίτζης σημειώνει «*ὡς εἰῆ πεπρωμένον καταστραφῆναι τό Τούρκων γένος ὑπό τριαύτης δυνάμεως, ὁποῖον Ἀλέξανδρος ἔχων καταστρέψατο Πέρσας*». Βλ. Ἀγνή Βασιλικοπούλου, ὁ. π. σελ. 424.

στρατόπεδο τοῦ Ἰασίου, στήν ὁποία χαρακτηριστικά κατέληγε: «Ἄς καλέσωμεν λοιπόν ἐκ νέου, ὧ ἀνδρεῖοι καί μεγαλόψυχοι Ἕλληνες, τήν ἐλευθερίαν εἰς τήν κλασικήν γῆν τῆς Ἑλλάδος! Ἄς συγκροτήσωμεν μάχην μεταξύ τοῦ Μαραθῶνος καί τῶν Θερμοπυλῶν! Ἄς πολεμήσωμεν εἰς τούς τάφους τῶν Πατέρων μας, οἱ ὅποιοι διά νά μᾶς ἀφήσωσιν ἐλευθέρους ἐπολέμησαν καί ἀπέθανον ἐκεῖ... οἷτινες κατέκοψαν τοςάκις τούς ἀναριθμήτους στρατούς τῶν βαρβάρων Περσῶν, τῶν ὁποίων τούς βαρβαρωτέρους καί ἀνανδροτέρους ἀπογόνους πρόκειται εἰς ἡμᾶς σήμερον, μέ πολλά μικρόν κόπον νά ἐξαφανίσωμεν ἐξ ὀλοκλήρου»³².

Ὁ Γεώργιος Τερτσέτης διηγεῖται ὅτι ἀπό τόν ἴδιο τόν μπουρλοτιέρη Κωνσταντῖνο Κανάρη εἶχε ἀκούσει «πῶς ναύτης, νεώτατος ἀκόμη τήν ἡλικίαν, ὅταν ἄραζεν εἰς λιμένα ἐδιάλεγεν ἔρημο παραθαλάσσιο καί καθήμενος εἰς ἄγριο λιθάρι ἐδιάβαζεν ἔργα κι βίον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καί εἰς τήν ἀνάγνωσιν ἔτρεχαν δάκρυα, βρύση οἱ ὀφθαλμοί του. Ἡ διήγησις καί ἠῶρεν ἀντίλαλον εἰς τήν καλοπλασμένην καρδίαν τοῦ νέου Ψαριανοῦ»³³.

Μέ τήν εὐκαιρία ἔχει ἐνδιαφέρον νά ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Ναπολέον ὡς «βασίλειον τοῦ Ἀλεξάνδρου» ὀνομάζει τήν Ἑλλάδα στίς ἀναμνήσεις του ἀπό τό νησί τῆς ἔξορίας του τῆς Ἁγίας Ἐλένης: «Ὅτ' ἐν τῇ εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατεία μου ἔφθασα εἰς τάς ἀκτάς τοῦ Ἀδρίου, ἔγραψα εἰς τό Διευθυντήριον, ὅτι εἶχον ὑπό τούς ὀφθαλμούς μου τό βασίλειον τοῦ Ἀλεξάνδρου»³⁴.

Τά σωζόμενα ἀντίτυπα τῆς χαλκογραφίας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου

Ἀπό ὅσο εἶναι μέχρι σήμερα γνωστό ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ Ρήγα ἕνα ἀσπρόμαυρο ἀντίτυπο ἀπόκειται στήν Ἱστορική Ἐθνολογική Ἐταιρεία Ἑλλάδος (Ἐθνικό Ἱστορικό Μουσείο), δώρημα τοῦ Σπ. Λάμπρου³⁵ ἀπό τήν βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα του καί τό ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε στήν ἐπαν-

32. Βλ. τήν φωτομηχανική ἐπανέκδοση τῆς Προκήρυξης στό Πολ. Ἐνεπεκίδης, *Ρήγας- Ἰψηλάντης-Καποδίστριας. Ἐρευναι εἰς τά ἀρχεῖα τῆς Αὐστρίας, Γερμανίας, Ἰταλίας, Γαλλίας καί Ἑλλάδος*, Βιβλιοπωλεῖον τῆς "Ἐστίας", Ἀθήνα 1965, Πίναξ XXV.

33. Γεώργιος Τερτσέτης, «Λόγος τῆς 25ης Μαρτίου 1869», Ἐπιμ. Ντίνου Κονόμου, Ἀθήνα 1989, σελ. 208-209, καί Γιώργος Βελουδῆς, *Ἡ Φυλλάδα... ὁ. π.*, σελ. 124.

34. Le Comte de Las Cases, *Mémoires de Saint-Hélène*, Paris, ἔκδ. Garnier, τόμ. Α', 1840, σελ. 250. Ἀναφέρεται ἀπό τόν Σπ. Λάμπρο, *Ἀποκαλύψεις περί τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ρήγα*, Ἐν Ἀθήναις 1892, σελ. 21.

35. Σπ. Λάμπρος, *Μικταί σελίδες*, Ἀθήνα 1905, σελ. 624-627. «*Ρήγα Βελεστινῆ Θετταλοῦ. Ἐκθεση ἀφιερωμένη στά 200 χρόνια ἀπό τό θάνατό του*», Ἐθνικό Ἱστορικό Μουσείο, Ἐπιστημονική ἐπιμέλεια ἔκθεσης καί κειμένων Ἀλίκη Σολωμοῦ-Προκοπίου, Ἀθήνα 1998.

έκδοσή μας. Ένα άλλο επιχρωματισμένο αντίτυπο απόκειται στη Βιβλιοθήκη τής Ρουμανικής Ακαδημίας, τό όποιο καί έκτέθηκε τό 1998 στην έκθεση για τήν επέτειο τών διακοσίων χρόνων από τό μαρτυρικό θάνατο τοῦ Ρήγα, πού διοργανώθηκε τότε στην Ἀθήνα³⁶.

Ἡ εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπανεκδόθηκε τό 1809 καί προστέθηκε διπλωμένο τό φύλλο στόν πρῶτο τόμο «Ἀρριανοῦ Τά σωζόμενα ἦτοι

Περί ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου βιβλία ἑπτὰ... ἐπέξεργασθέντα καί ἐκδοθέντα ὑπό Νεοφύτου Δούκα. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας. Ἐκ τῆς τυπογραφίας Γεωργίου Βενδώτου, 1809»³⁷. Στά περιθώρια ἄνω δεξιά ἀναγράφεται «Τ[όμος].1», καί στό κάτω δεξιά τό ὄνομα τοῦ χαρακτή «Schindelmayer»³⁸. Στήν έκδοση αὐτή δέν ἀναγράφεται τό ὄνομα τοῦ Ρήγα, ἀλλά στή θέση τοῦ ὀνόματος τέθηκε ἕνα ἐπίγραμμα καί ἡ χρονολογία 1809, καί ὅπως πολύ εὔστοχα παρατηρεῖ ἡ Ὅλγα Γκράτσιου³⁹, χρησιμοποιήθηκε ἡ ἴδια πλάκα ἀπό τήν έκδοση τοῦ Ρήγα.

Σημειώνουμε ὅτι ἀντίτυπα τῆς εἰκόνας τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου ἀπό τήν έκδοση τοῦ Ρήγα χρησιμοποιοῦνταν στό μάθημα Ἱστορίας στίς παραδουνάβιες Ἡγεμονίες καί ἀγοράζονταν ἀπό νεαρούς σπουδαστές, ὅπως μνημονεύεται τό ὄνομα τοῦ σπουδαστή «Κωστάκη Κονάκη»⁴⁰.

36. «Τό ὄραμα τοῦ Ρήγα. Ὁ Ρήγας στίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες» ἀπό τοῦς Δῆμο Ἀθηναίων καί Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν σέ συνεργασία μέ τήν Ρουμανική Ακαδημία, Ἀθήνα 1998.

37. Βλ. Φιλ. Ἡλιοῦ, Ἑλληνική Βιβλιογραφία τοῦ 19ου αἰῶνα. Βιβλία-Φυλάδια. Τόμος πρῶτος 1801-1818, Ἀθήνα 1997, σελ. 249. Παρατηρήσαμε ὅτι τό αντίτυπο τῆς έκδοσης τοῦ Νεοφ. Δούκα στή Γεννάδειο Βιβλιοθήκη δέν περιέχει τήν πρόσθετη εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅπως τό ἔχει τό αντίτυπο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος.

38. Ὁ C. R. Schindelmayer ἦταν χαρακτήρας καί τῆς έκδοσης κατά τό 1804 τοῦ χάρτη τῆς Μολδαβίας τοῦ Ρήγα, χωρίς ὅμως τό ὄνομα τοῦ Ρήγα καί τῆς εἰκόνας τοῦ ἡγεμόνα Καλλιμάχη. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, Οἱ χάρτες Βλαχίας καί Μολδαβίας τοῦ Ρήγα Βελεστινλή, Βιέννη 1797. Νέα στοιχεῖα-Εὔρετήριο-Αὐθεντική ἐπανέκδοση, έκδοση Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, Ἀθήνα 2005, σελ. 23.

39. Ὅλγα Γκράτσιου, «Τό μονόφυλλο τοῦ Ρήγα τοῦ 1797. Παρατηρήσεις στή Νεοελληνική εἰκονογραφία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου», Μνήμων, τόμ. 8, 1980-1982, σελ. 144.

40. Βλ. Ariadna Camariano-Cioram, Les Academies primieres de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs, IMXA, Θεσσαλονίκη, 1974, σελ. 250, σημείωση 397.

Ἐπανέκδοση καὶ περιγραφή τῆς εἰκόνας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τοῦ Ρήγα

Πέρασαν ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τότε πού ὁ Ρήγας τύπωσε τὴν προσωπογραφία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου γιὰ νὰ γίνει γνωστὴ αὐτὴ ἡ ἐκδοτικὴ του ἐργασία. Πρῶτη περιγραφή τοῦ μονόφυλλου μὲ τὴν προσωπογραφία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔγινε ἀπὸ τὸν Σπ. Λάμπρο, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1896 εἶδε ἕνα ἀντίτυπο στὴν Καλαμάτα, τὸ ὁποῖο ἔκτοτε ἀγνοεῖται. Στὴ συνέχεια ἐντόπισε ἕνα ἄλλο ἀντίτυπο στὴ βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα του, τὸ ὁποῖο δώρισε στὴ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία Ἑλλάδος. Ἐκτοτε ἡ ἐκδοση ἀπὸ τὸν Ρήγα τῆς εἰκόνας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου δημοσιεύθηκε στίς διάφορες ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Ρήγα καὶ ἐπανεκδόθηκε κατὰ τὸ 1998 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῶν διακοσίων χρόνων ἀπὸ τὸν μαρτυρικό θάνατό του.

Καταχωρίζονται στὴ συνέχεια κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ ἀναφορὲς καὶ ἐπανεκδόσεις τῆς χαλκογραφίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὅσες ἔχουν ἐντοπισθεῖ:

1. Σπ. Λάμπρος, «Ἐκατονταετηρίς τοῦ θανάτου τοῦ Ρήγα», *Ἐθνικὴ Ἀγωγή*, ἔτος Α', ἀρ. 9, 15 Ἰουνίου 1898, σελ. 129-132.
2. Σπ. Λάμπρος, *Ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ρήγα*, ἐν Ἀθήναις 1898, σελ. 31.
3. Σπ. Λάμπρος, «Σημειώματα περὶ Ρήγα καὶ Περραιβοῦ», *Μικταὶ σελίδες*, Ἀθήναι 1905, σελ. 624-627.
4. Σπ. Λάμπρος, «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τοῦ Ρήγα», *Νέος Ἑλληνομνήμων*, τόμ. 8, 1911, σελ. 233-235 καὶ φωτογραφία τῆς εἰκόνας στὴ σελ. 234.
5. Αρ. Daskalakis, *Les Oeuvres de Rhigas Vélestinlis*, Paris 1937, σελ. 19-21.
6. Nestor Camariano, «Contribution à la bibliographie des oeuvres de Rigas Vélestinlis», *Balkanica*, τόμ. 1, 1938, σελ. 227-228, (211-229).
7. Λ. Βρανούσης, *Ρήγας*, Βασικὴ Βιβλιοθήκη 10, Ἀθήνα [1954], σελ. 50.
8. Λ. Βρανούσης, *Ρήγας Βελεστινλῆς 1757-1798*, Ἀθήνα 1957, σελ. 58.
9. Λ. Βρανούσης, (ἐπιμ.), *Ρήγας Βελεστινλῆς-Φεραῖος*, Ἀθήνα 1968, τόμ. 2, σελ. 665-671.
10. Λ. Βρανούσης, *Rigas. Un patriot grec din Principate*, Bucuresti 1980, σελ. 139.
11. Περιοδικό *ΗΩΣ*, τεύχη 63-65, 1962, σελ. 36: «Ἡ εἰκὼν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πού τύπωσε ὁ Ρήγας στὴ Βιέννη 1797 (χαλκογραφία διαστάσεων 0,43x0,27 μ.) κατὰ εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ κ. Λέανδρου Βρανούση, Διευθυντοῦ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, φωτογραφία ἀπὸ τὸ ἀντίτυπο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας».

12. Γ. Λάιος, «Οί χάρτες του Ρήγα. Έρευνα επί νέων πηγών», *Δελτίον Ιστορικής Έθνολογικής Έταιρείας*, τόμ. 14, 1960, σελ. 290-292.
13. Άδ. Άδαμαντίου, «Άλέξανδρος Μέγας», *Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαιδεία*, «Πυρσοῦ», Άθήνα, τόμ. 3, 1927, σελ. 651. (Σέ σμίκρυνση ή έκδοση του Ρήγα).
14. Νικ. Πανταζόπουλος, *Ρήγας Βελεστινλής. Η πολιτική ιδεολογία του έλληνισμού προάγγελος τής επανάστασεως*, Θεσσαλονίκη 1964 και στο *Μελετήματα για τον Ρήγα Βελεστινλή*, έκδ. Έπιστημονικής Έταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Άθήνα 1994, σελ. 33. Στο έξώφυλλο και όπισθόφυλλο ή παράσταση άρ. 1 μέ «τήν θριαμβευτική είσοδο του Άλεξάνδρου εις τήν Βαβυλώνα».
15. Γ. Λαδά-Ά. Χατζηδήμου, *Έλληνική Βιβλιογραφία τών έτών 1796-1799*, Άθήνα 1973, άρ. 198, σελ. 286-287.
16. Όλγα Γκράτσιου, «Τό μονόφυλλο του Ρήγα του 1797. Παρατηρήσεις στη Νεοελληνική εικονογραφία του Μεγάλου Άλεξάνδρου», *Μνήμων*, τόμ. 8, 1980-1982, σελ. 130-149.
17. Γεώργιος Βελουδής, *Διήγησις Άλεξάνδρου του Μακεδόνος*, Νέα Έλληνική Βιβλιοθήκη, Έρμής, Άθήνα 1977 και 1989. Σημειώνουμε ότι στο όπισθόφυλλο έχει τήν έκδοση τής εικόνας του 1809, στην όποία έχει άπαλειφθει τό όνομα του Ρήγα.
18. Κατάλογος έκθεσης «Μέγας Άλέξανδρος. Ιστορία και θρύλος στην Τέχνη» στο Άρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Ταμείο Άρχαιολογικών Πόρων και Άπολλοτριώσεων, Άθήνα 1980, σελ. 83.
19. Μαρία Μαντουβάλου, *Ό Ρήγας στα βήματα του Μεγάλου Άλεξάνδρου*, έκδ. Έπιστημονικής Έταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Άθήνα 1996, σελ. 6, όπου ή εικόνα του Μ. Άλεξάνδρου.
20. C. M. Woodhouse, *Rhigas Velestinlis the proto-martyr of the Greek Revolution*, Denise Harvey (Publisher), Limni Evia, Greece, 1995, σελ. 59-60, μέ τή σχετική εικόνα. Και στην έλληνική έκδοση, μετάφραση Ν. Νικολούδη, εκδόσεις Παπαδήμα 1997, σελ. 88, ή εικόνα του μονόφυλλου έκτός κειμένου.
21. Τό Έθνικό Ιστορικό Μουσείο, Άθήνα, κατά τίς έορταστικές έκδηλώσεις τής έπετείου τών διακοσίων χρόνων από τό θάνατο του Ρήγα τό 1998 εξέδωσε στο φυσικό μέγεθος τήν εικόνα του Μ. Άλεξάνδρου.
22. Έπανέκδοση τής εικόνας του Μ. Άλεξάνδρου κυκλοφόρησε ό Γεώργιος Μητράγκας, Θεσσαλονίκη 1998. Καθώς και κατά τό 2001 τήν όποία πρόσφερε στην Δ΄ Παγκόσμια Συνέλευση του Συμβουλίου Άποδήμου Έλληνισμού.
23. Στην Άθήνα κατά τό 1998 έκτέθηκε τό μονόφυλλο του Μ. Άλεξάνδρου στίς έκθέσεις «Ρήγα Βελεστινλή Θετταλοῦ. Έκθέση αφιερωμένη στα 200 χρόνια από τό θάνατό του» του Έθνικού Ιστορικού Μουσείου και «Τό όραμα του

*Ρήγα. 'Ο Ρήγας στίς Παραδουνάβιες 'Ηγεμονίες» από τούς Δήμο 'Αθηναίων
καί Πανεπιστήμιο 'Αθηνῶν σέ συνεργασία μέ τήν Ρουμανική 'Ακαδημία. Βλ.
τούς αντίστοιχους καταλόγους τῶν ἐκθέσεων.*

24. Δημ. Καραμπερόπουλος, *'Όνομα καί καταγωγή τοῦ Ρήγα Βελεστινλή*, ἔκδ.
'Επιστημονικῆς 'Εταιρείας Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, 'Αθήνα, Β' ἔκδ.
2000, σελ. 24.

* * *

Συμπέρασμα

Σέ μιά ἐποχή πού στήν Εὐρώπη μεσουρανοῦσε ὁ Ναπολέον Βοναπάρ-
της, ὁ ὁποῖος κατέλυσε τήν ἐξουσία τῆς Βενετίας (1797) καί θεωροῦνταν
ἐλευθερωτής τῶν λαῶν, ὁ Ρήγας δέν ἔγραψε οὔτε μία λέξη, οὔτε ἕνα στίχο
ὑπέρ του, ὅπως ἄλλοι 'Ελληνες ἔπλεξαν ὕμνους ὑπέρ του. Ἀντίθετα ὁ Ρή-
γας τήν ἴδια ἐποχή τύπωνε τήν εἰκόνα τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. Ἦθελε νά
ἐνισχύσει τό φρόνημα τῶν σκλαβωμένων ραγιαδῶν, νά τούς δώσει ἕνα πρό-
τυπο ἀνδρείας καί ἀποφασιστικότητας. Νά μὴν προσβλέπουν στή βοήθεια
τῶν ξένων, ἀλλά μέ τίς δικές τους δυνάμεις θά ἀποτίνασσαν τήν ἀπολυ-
ταρχική ἐξουσία τοῦ Σουλτάνου, θά ἀποκτοῦσαν τήν πολυπόθητη ἐλευθε-
ρία καί θά δημιουργοῦσαν τή δημοκρατική τους πολιτεία στόν Βαλκανικό
χῶρο. Ἡ ἔκδοση ἀπό τόν Ρήγα Βελεστινλή τῆς εἰκόνας τοῦ Μεγ. Ἀλεξάν-
δρου, Βιέννη 1797, ἐντάσσεται στό ἐπαναστατικό του σχέδιο καί ἡ ἐπα-
νέκδοσή της μέ σχόλια ἀπό τήν 'Επιστημονική 'Εταιρεία Μελέτης Φερῶν-
Βελεστίνου-Ρήγα συμβάλλει στήν κατανόησή του .

